

Lapset ja nuoret väkivallan uhreina: maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten vertailua

JUHA KÄÄRIÄINEN & NOORA ELLONEN & LAURA PEUTERE & HEIKKI SARIOLA

Johdanto

Maahanmuuttajataustaisen väestön osuus Suomessa on varsin pieni verrattuna moniin muihin Euroopan maihin. Maahanmuutto Suomeen on kuitenkin kasvanut suhteellisesti huomattavan paljon viime vuosina (Jaakkola 2009, 16–17). Valtaosa maahanmuuttajista on nuoria aikuisia tai lapsia, esimerkiksi vuonna 2008 joka kuudes maahanmuuttaja oli alle 15-vuotias (Tilastokeskus 2009). Maahanmuuttoon liittyy monenlaisia haasteita. Maahanmuuttajien näkökulmasta tärkeimpiä lienevät uuden kielen oppimiseen liittyvät haasteet ja uuteen maahan sopeutuminen (ks. esim. Paananen 2005; Tiilikainen & Martikainen 2007). Toisaalta kantaväestön taholta tulevat ennakkoluulot, syrjintä ja suoranainen vihamielisyys voivat pahimmillaan ilmetä rasistisena häirintänä ja jopa väkivaltana. Suomessa on toistaiseksi tutkittu varsin vähän maahanmuuttajien hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä. Euroopan ihmisoikeusvirasto on kuitenkin hiljattain julkaissut etnisten vähemmistöjen syrjintää koskevan tutkimuksen, jossa on kartoitettu syrjintäkokemuksia eri Euroopan maissa, mukaan lukien Suomi. (EU-MIDIS at a glance 2009; ks. myös Jasinskaja-Lahti & al. 2002). Erityisen vähän on tutkittu maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten hyvinvointia tai sen puutteita. Tuomas Martikaisen vuonna 2007 tekemän arvion mukaan vuoteen 2010 mennessä 20 000 maahanmuuttajataustaista lasta tulee aloittamaan peruskoulun, vuoteen 2015 mennessä vähintään 33 000 siirtyä toisen asteen koulutukseen tai suoraan työelämään. Heitä koskevat paitsi koulutukseen ja työelämään liittyvät haasteet myös parisuhteisiin ja perheen perustamiseen liittyvät kysymykset.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia. Väkiältä tarkastellaan vuonna 2008 valmistuneen lapsiuhritutkimuksen perusteella, jossa on mitattu kattavasti 6- ja 9-luokkalaisten lasten väkivaltakokemuksia (Ellonen & al. 2008). Artikkelin on pääasiassa kuvaileva ja keskittyy maahanmuuttajalasten ja kantaväestön lasten kokemusten vertailuun. Artikkelissa ei pyritä selittämään kokemuserojen taustalla olevia tekijöitä, joita on varmasti löydettävissä. Artikkelin on enemmin alkua suomalaisten maahanmuuttajalasten ja -nuorten väkivaltakokemusten tarkastelulle.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuu monenlaista väkivaltaa ja monelta eri suunnalta. Siten on luonnollista, että lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan tutkimus on eriytynyt sen mukaisesti, millaisesta ja mistä suunnasta tulevasta väkivallasta puhumme. Meillä on tutkimuksia esimerkiksi lasten ruumiillisesta kurituksesta (Sariola 1990 & 2007), perheväkivallasta (Eskonen 2005), koulukiusaamisesta (Salmivalli 2003; Salmivalli & al. 2005) tai lasten ja nuorten seksuaalisesta hyväksikäytöstä (Sariola & Uutela 1994; Hinkkanen 2009). On kuitenkin huomautettu, että tällainen kovin eriytynyt väkivaltatutkimus tuottaa osittaisia kuvia väkivallasta. Niiden lisäksi tarvitaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, joka huomioi lapsiin kohdistuvan väkivallan erilaiset piirteet ja niiden väliset yhteydet (Finkelhor & al. 2005).

Tässä artikkelissa käytetty lapsiuhrikysely lähestyy lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia kokonaisvaltaisesti. Artikkelissa tarkastellaan maahanmuuttajalapsiin ja -nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa kolmesta näkökulmasta: väkivaltakokemukset rikoksina, väkivaltakokemukset kotona ja ikätovereiden välinen väkivalta. Lasten ja nuorten

altistumista väkivallalle voidaan tarkastella ensinnäkin rikoksen uhriksi joutumisena. Lapset ja nuoret kohtaavat pääosin samoja rikoksia kuin aikuiset: he voivat joutua ryöstöjen, varkauksien tai pahoinpitelyjen uhreiksi. Tämä on perinteinen kriminologisen uhritutkimuksen lähtökohhta: asetetaan kysely- tai haastattelututkimuksen kysymykset niin, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin joitakin tavanomaisia rikosnimikkeitä siten, kuin ne on lainsäädännössä määritelty. Tällä tavalla saamme kuvan väkivaltarikollisuuden kohteeksi joutuneiden osuudesta väestöstä. Rikosnimikkeenä pahoinpitely kattaa yleisimmät rekisteröidyn väkivaltarikollisuuden piiriin kuuluvat ilmiöt. Tämä yleinen, rikoksesta lähtevä tarkastelutapa korostaa kodin ulkopuolisten väkivaltatilanteiden tarkastelua.

Maahanmuuttajalapsiin kohdistuvissa kodin ulkopuolella tapahtuvissa rikoksissa, kuten väkivallassa, häirinnässä ja kiusaamisessa, saattaa olla kysymys rasistisista teoista (ks. esim. Honkasalo 2003; Keskisalo 2003). Useimpien rasismien määritelmien mukaan rasismissa on kyse rotuihin tai etniseen taustaan liittyvistä ennakkoluuloista, uskomuksista tai asenteista, jotka luovat ja ylläpitävät valtasuhteita (ks. esim. Peutere 2008, 13). Rasistiset asenteet ja ennakkoluulot voivat ilmetä monella tavalla. Tavanomaisinta ja yleisintä rasismia lienee sellainen, jossa otamme etäisyyttä muukalaisiin, vältämme kontaktia tai muulla tavoin osoitamme epäilevän ja pelokkaan asenteemme vieraita kohtaan. Vakavimmissa ja suurimmissa muodoissaan rasismi esiintyy silloin kun se kärjistyy henkiseksi ja fyysiseksi väkivallaksi. Näiden ääripäiden väliin mahtuu monenlaisia rasistisen käyttäytymisen piirteitä (mt.). Rasismi ilmiönä tulee tunnistaa myös lasten ja nuorten keskinäisessä väkivallassa. Eronteko kantaväestön lasten ja maahanmuuttajalasten välillä on nuorisotutkijoiden mukaan lasten arkipäivää niin koulussa kuin muissakin lasten konteksteissa. (Honkasalo 2003; Keskisalo 2003.) Erityisesti väkivaltaisena toimintana se koskettaa poikia. Tutkijoiden mukaan tytöt kokevat ylipäättään vähemmän rasismia ja se on varsinaista toimintaa monimuotoisempaa, kuten sanoja, katseita ja ilmeitä (Honkasalo 2003).

Tässä artikkelissa ei tarkastella nimenomaan rasistista väkivaltaa, vaan vertaillaan ylipäättään maahanmuuttajataustaisiin ja muihin suomalaislapsiin ja -nuoriin kohdistuvia väkivaltakokemuksia. Aikuisille tehtyjen kyselytutkimus-

ten mukaan maahanmuuttajien kohtaama väkivalta on kaksi kertaa yleisempää kuin suomalaisen kantaväestön. Rasistisen väkivallan kokemukset ovat yleisiä etenkin somalitaustaisilla maahanmuuttajilla. Vuonna 2002 tehdyn Maahanmuuttajien elinolututkimuksen mukaan lähes kaikki väkivaltaa kokeneista somalialaisista uskoivat tapauksen johtuneen heidän maahanmuuttajataustastaan. (Honkatukia 2005a & 2005b.) Rasismi saattaa olla yhtenä mahdollisena taustatekijänä ja syynä myös lasten ja nuorten väkivaltakokemuksille. Mahdollisuuksien mukaan aineistoa analysoidaan siten, että voimme tehdä päätelmiä sellaisen väkivallan esiintyvyydestä, jolla on mahdollisesti rasistisiin asenteisiin liittyviä kytkentöjä.

Edellä kuvattujen yleisten rikosuhriutumista mittaavien kysymysten ongelmana on, että ne saattavat aliarvioida perhepiirissä ja muissa läheisyyksissä esiintyvää väkivaltaa. Lapset ja nuoret saattavat joutua sellaisiin väkivaltaisiin tilanteisiin, joihin aikuiset eivät joudu (lukuun ottamatta joitakin vammais- ja vanhusrhymiä). Nämä tilanteet johtuvat lasten erityisestä asemasta suhteessa aikuisiin, jota voidaan kuvata riippuvuuden käsitteellä. Riippuvuus syntyy sen seurauksena, että lapsen ja nuoren sosiaaliset, emotionaaliset ja kognitiiviset taidot ovat vasta kehittyneissä ja hän tarvitsee monenlaista tukea ja turvaa vanhemmiltaan ja muilta lähiyhteisönsä aikuisilta (ks. esim. Hautamäki 2002; Punamäki 2002). Mikäli aikuiset laiminlyövät velvollisuutensa tai muuten käyttävät väärin asemaansa suhteessa lapsiin, nämä saattavat joutua väkivallan uhreiksi siinä ympäristössä, jossa he elävät arkipäivänsä: kotona, päivähoitossa, koulussa, kaveripiirissä ja harrastusten parissa. Mitä nuoremasta lapsesta on kysymys, sitä suuremmin hän on riippuvainen hoivaavista aikuisista ja instituutioista. Paradoksaalista on, että pienen lapsen kannalta vaarallisin paikka voi olla hänen oma kotinsa. Lapsen vartuessa hänen elinpiirinsä laajenee asteittain kodin ulkopuolelle, ja samalla kodin ulkopuolella syntyvien väkivaltatilanteiden mahdollisuus kasvaa.

Perheessä tapahtuva väkivalta voi olla aikuisten välistä väkivaltaa, aikuisten lapsiin kohdistamaa väkivaltaa tai lasten ja nuorten keskinäistä väkivaltaa. Aikuisten lapsiin ja nuoriin kohdistamaa ruumiillista väkivaltaa saatetaan perustella kasvatuksellisin argumentein, jolloin on kysymys kuritusväkivallasta. On osoitettu, että kuritusväkivalta liittyy usein laajempaan väkivaltaongelmaan perheessä. Perheissä, joissa symbolinen ja fyysi-

nen väkivalta on osa kommunikaatiota, lapset ja nuoret näkevät aikuisten välistä väkivaltaa ja samalla joutuvat itsekin sen kohteeksi (esim. Dixon & al. 2007; Lévesque & al. 2007; Ellonen & Sariola 2008). Samoin on osoitettu, että väkivaltaisissa perheissä lapset oppivat väkivaltaisen käyttäytymismallin, joka saattaa puolestaan lisätä heidän omaa väkivaltaista käyttäytymistäipumustaan (esim. Williams & Herrera 2007). Lapsen ja nuoren väkivaltakokemuksia perheen sisällä tulisikin tarkastella kokonaisuutena, jonka muodostaa erilaisen väkivallan näkeminen perheessä ja lapsen itsensä joutumisen muiden perheenjäsenten taholta tulevan väkivallan kohteeksi.

Lapsen riippuvuus lähellään olevista aikuisista koskee luonnollisesti sekä maahanmuuttajaperheessä eläviä että etnisesti suomalaislapsia. On siten luultavaa, että kuten kantaväestön, myös maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista merkittävä osa liittyy nimenomaan heidän asemaansa huoltajistaan riippuvaisina lapsina. Toisin sanoen, suuri osa maahanmuuttajalasten ja -nuorten kokemasta väkivallasta on heidän vanhempiansa tai muun lähiyhteisön taholta tulevaa henkistä ja fyysistä väkivaltaa, laiminlyöntejä tai hyväksikäyttöä. Suomalaisen asenteet ruumiillista kuritusta kohtaan ovat muuttuneet selvästi kielteisempään suuntaan viimeisten kahden vuosikymmenen aikana (Sariola 2007) ja nyt tiedämme myös, että vanhempien lapsiinsa kohdistama fyysinen väkivalta on selvästi myös vähentynyt (Ellonen & al. 2008, 57–67).

Maahanmuuttajien asenteet kuritusväkivaltaan voivat kuitenkin poiketa suomalaisten asenteista, sillä lasten ruumiillinen kurittaminen on Pohjoismaissa sekä laillisesti että moraalisesti tuomitavampaa kuin muualla (esim. Gracia & Herrero 2008). Eroja toki löytynee paljon myös maahanmuuttajaryhmien välillä. Suomessa tehtyjä tutkimuksia maahanmuuttajien kasvatuseroista on saatavilla melko vähän (ks. kuitenkin esim. Heikkilä 2005; Alitolppa-Niitamo 2005; Laapio 2005). Etnisten ryhmien välisiä eroja kasvatuskäytännöissä on tutkittu pääasiassa Yhdysvalloissa. Näiden tutkimusten mukaan afrikkalais-taustaiset, espanjalaistaustaiset ja aasialaistaustaiset sekä hyväksyvät ruumiillisen kurituksen kasvatukseen että käyttävät enemmän ruumiillista väkivaltaa kuin vaaleaihoiset (esim. Straus & al. 1998, Ferrari 2002; Lau & al. 2006). Erot kuitenkin katoavat etnisten ryhmien välillä, kun pu-

hutaan fyysistä kuritusta lievemmästä henkisestä tai symbolisesta aggressiosta (Straus & Field 2003; Lau & al. 2006). Amerikkalaisten tutkimusten tuloksia ei tietenkään voi suoraan soveltaa Suomeen, mutta ne antanevat kuitenkin viitteen ainakin siitä, että kasvatuskäytänteissä on olemassa etnisten kulttuurien välisiä eroja.

Aikuisten lapsiin ja nuoriin kohdistaman väkivallan lisäksi lasten ja nuorten kokemasta väkivaltaasta huomattava osa on ikätovereiden välistä väkivaltaa. Vaikka iso osa tästä lukeutuu pahoinpitelykontekstissa tehtyyn väkivaltatarkasteluun, on ikätovereiden välinen väkivalta perusteltua erottaa omaksi kokonaisuudekseen. Yhdysvaltalaisen David Finkelhorin tutkimukset ovat nimittäin osoittaneet, että mitatessamme lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia rikollisuuden kontekstissa sillä tavoin kuin yllä on kuvattu, kuva väkivallan esiintymisestä saattaa jäädä puutteelliseksi. Lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta mielletään vähemmän vakavaksi kuin aikuisten välinen väkivalta, vaikka tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten keskinäinen väkivalta on vähintään yhtä vakavaa kuin aikuisten keskinäinen väkivalta, jos vakavuuden mittarina käytetään vammojen määrää ja laatua (Finkelhor 2008, 96–101). Lasten ja nuorten keskinäistä väkivaltaa vähättelevä asenne saattaa heijastua myös lasten ja nuorten omista vastauksista niin, että esimerkiksi koulutovereiden tai sisarusten välisiä vakaviakaan fyysisiä yhteenottoja ei tutkimustilanteessa aina ilmoiteta, jos kysymyksenasettelu on yleisesti pahoinpitelytilanteita kartoittava. Lisäksi lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta on usein paitsi fyysistä lyömistä ja kiinnikäymistä, myös henkistä ahdistelua ja kiusaamista. Mitattaessa lasten ja nuorten kokemuksia ikätovereiden välisestä väkivallasta erityisillä kysymyksillä, jotka sisältävät sekä fyysisen että henkisen ahdistelun, prevalenssiluvut (väkivaltaa kokeneiden osuus vastaavasta väestöstä) nousevat merkittävästi. Tämä ilmiö on havaittu sekä yhdysvaltalaisilla (Finkelhor 2008, 92–121) että suomalaisilla (Ellonen & al. 2008, 52–56) aineistoilla.

Oman ominaispiirteensä lasten ja nuorten keskinäiseen väkivaltaan tuo myös se, että lasten ja nuorten sosiaalisesta vuorovaikutuksesta suuri osa tapahtuu nykyisin sähköisten viestimien välityksellä, joista matkapuhelimet ja internet ovat tärkeimmät välineet. Näin ollen ei ole ihme, että enenevä osa lasten ja nuorten kokemasta häirinnästä, kiusaamisesta ja suoranaisesta uhkailusta

tapahtuu sähköisten viestinten välityksellä (Salmi 2007). Maahanmuuttajien kokemuksia sähköisiin viestimiin liittyvästä kiusaamisesta ja häirinnästä ei ole tutkittu erikseen, mutta alue voidaan katsoa kuitenkin erityisen relevantiksi tutkimuskohteeksi myös rasmin näkökulmasta. Kiusaaminen esimerkiksi Internetissä voidaan toteuttaa anonyymisti ja suhteellisen helposti silloinkin, kun ei haluta tai voida olla kiusatun kanssa henkilökohtaisesti vuorovaikutuksessa. Lisäksi Internet on tärkeä maahanmuuttajanuorten sosiaalinen areena (ks. esim. Harinen & Niemelä 2005).

Tässä artikkelissa tarkastellaan maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia sellaisen tutkimusperinteen valossa, jossa tutkitaan edustavien väestötutkimusten avulla ihmisten joutumista rikosten uhriksi. Näiden rikosuhritutkimusten tavoitteena on arvioida erilaisten rikosuhrikokemusten esiintyvyyttä eri väestöryhmissä sekä etsiä rikosuhrikokemusten riski- ja seuraustekijöitä. Rikosuhritutkimukset perustuvat tavallisesti aikuisväestöä edustaviin otoksiin (ks. esim. Siren & al. 2007). Tämän artikkelin empiirinen aineisto perustuu hiljattain valmistuneeseen erityiseen lapsiuhritutkimukseen (Ellonen & al. 2008), jonka otos edustaa mannersuomalaisia peruskoulun 6. ja 9. luokkien oppilaita. Aineistosta erotettiin tätä artikkelia varten maahanmuuttajataustaisia ja muita suomalaislapsia koskevat vertailtavat ryhmät.

Artikkelin luonteeltaan kuvaileva ja vastaajaryhmiä vertaileva. Artikkelin tarkoituksena on kuvata määrällisesti (prevalenssilukuina) maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten lasten:

- 1) rikosten ja väkivallan kohteeksi joutumista yleisesti;
- 2) ikätovereiden välistä väkivaltaa ja kiusaamista;
- 3) näkemää vanhempien välistä väkivaltaa perheessä ja lasten kokemaa, vanhempien taholta tulevaa väkivaltaa perheessä;
- 4) matkapuhelinten ja Internetin välityksellä tapahtuvaa häirintää ja kiusaamista.

Seksuaalinen väkivalta on rajattu tilan puutteen vuoksi tämän artikkelin ulkopuolelle.

Aineistot ja menetelmät

Lapsiuhritutkimuksen aineisto on kerätty tietokoneavusteisena koululaiskyselynä peruskoulun kuudensilla ja yhdeksänsillä luokilla tammikuussa 2008. Aineiston perusotos muodostettiin lää-

nin, tilastollisen kuntaryhmän sekä koulun koon mukaan ositettuna ryväsotantana luokkarasolla. Aineisto muodostaa edustavan otoksen Manner-Suomen suomen- ja ruotsinkielisistä kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisista. Vastaajia koko aineistossa oli yhteensä 13 459. Lisää aineiston keruusta, otannasta, ja kadon analyysistä on selostettu tutkimuksen ensiraportissa (Ellonen & al. 2008, 32–40), joka on luettavissa myös verkkojulkaisuna.

Tätä artikkelia varten muodostettiin kaksi vertailtavaa ryhmää: maahanmuuttajataustaiset ja kantasuomalaiset. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret määriteltiin niin, että vastaajien joukosta erotettiin aluksi ne, jotka olivat syntyneet ulkomailla tai joiden jompikumpi (tai molemmat) vanhemmat olivat syntyneet ulkomailla. Tällaisia vastaajia oli yhteensä 1 033 eli noin kahdeksan prosenttia kaikista vastaajista. Osa tähän ryhmään kuuluvista ei kuitenkaan välttämättä kuulu ns. näkyviin vähemmistöihin, jotka eroavat ihonvärisänsä tai etnisen taustansa vuoksi selvästi muista Suomessa asuvista ja jotka sen tähden ovat suurimmassa vaarassa joutua rasisen häirinnän ja rikollisuuden kohteeksi. Tämän vuoksi vertailtava ryhmä määriteltiin niin, että siihen kuuluivat sellaiset vastaajat, joiden oma syntymämaa tai jommankumman vanhemman syntymämaa oli jokin muu kuin Suomi tai muu läntisen maailman maa. Läntiseksi maailmaksi luettiin käytännössä Länsi-Eurooppa ja Pohjois-Amerikka. Esimerkiksi poliisin tietoon tulleen, rasisista rikollisuutta kuvaavien selvitysten mukaan rasiset rikokset kohdistuvat tyypillisesti juuri muihin kuin ”läntisen maailman” edustajiin. Vuotta 2007 koskevan selvityksen mukaan Suomen ohella yleisimmät asianomistajien syntymämaat olivat Somalia, Turkki, Iran, Irak ja Venäjä. (Joronen 2008). Näin määriteltynä vertailtavaan ryhmään (jatkossa: ”maahanmuuttajat”) kuului kaikkiaan 630 vastaajaa, joka on 4,7 prosenttia kaikista lapsiuhritutkimukseen vastanneista. Tämäkään määrittely ei ole tietenkään aukoton ajatellen näkyvien vähemmistöjen ongelmaa: osa vastaajista tai heidän vanhemmistaan saattaa olla syntynyt Suomessa tai muissa läntisen maailman maissa siitä huolimatta, että he eivät ole esimerkiksi vaaleihoisia. Rajaus ei myöskään ota huomioon vastaajien kielitaidon tasoa, joka voi vaikuttaa siihen, miten suomalaisiksi henkilö koetaan. Toisaalta aineistossa vastaajien ja heidän vanhempensa syntymämaa on ainoa peruste, jonka avulla

ryhmät voidaan muodostaa sellaista analyysia varten, jossa tarkastellaan rasismien kokemuksia. Vastaajilta ei ole esimerkiksi kysytty, mihin etniseen tai kansalliseen ryhmään he itse tuntevat kuuluvansa. Kun ryhmiä verrataan tilastollisesti, pieni määrä epätasallisia luokituksia voitaneen kuitenkin hyväksyä.

Vertailuryhmäksi valittiin kaikki ne vastaajat, jotka olivat syntyneet Suomessa ja joiden isä ja äiti olivat Suomessa syntyneitä. Näitä vastaajia oli yhteensä 12 421. Vertailuryhmästä käytetään jatkossa myös nimitystä ”kansasuomalaiset”.

Vertailuryhmä muodostaa edustavan otoksen vastaavanikäisistä suomalaisista, mutta maahanmuuttajataustaisista lapsista emme saaneet tätä artikkelia varten muodostettua niin tarkkarajaista kuvaa perusjoukosta, että kadon analyysi olisi mahdollinen. Meillä ei ollut käytössämme rekisteritietoja sellaisista Suomessa asuvista lapsista ja nuorista, jotka ovat itse tai joiden jompikumpi vanhemmista on syntynyt läntisen maailman ulkopuolella. Yksi mahdollinen tuloksiamme systemaattisesti vinouttava tekijä voisi olla vastaajien kielitaito, joka on saattanut karsia pois sellaisia lapsia, joiden kielitaito ei ole riittänyt vastaamiseen. Meillä ei ole toisaalta näyttöä siitä, että tämän tekijän yhteys väkivaltakokemuksiin olisi jokin muu kuin satunnainen.

Maahanmuuttajien ryhmään kuuluvista lapsista ja nuorista 255 oli syntynyt Suomen ulkopuolella. Yleisimmät Suomen ulkopuolella syntyneiden syntymämaat olivat Venäjä (n=61), Viro (n=27) ja Kiina (n=13). Maahanmuuttajien ryhmään kuuluvien äideistä 439 oli syntynyt Suomen ulkopuolella. Yleisimmät syntymämaat olivat Venäjä (n=131), Viro (n=63), Somalia (n=26) ja Vietnam (n=23). Maahanmuuttajien ryhmään kuuluvien isistä 394 oli syntynyt Suomen ulkopuolella. Yleisimmät syntymämaat olivat Venäjä (n=64), Viro (n=38), Somalia (n=27) ja Turkki (n=22).

Lapsiuhritutkimuksen kyselylomake on järjestetty siten, että lomakkeen alussa on yleisiä vastaajan elämäntilanteeseen liittyviä taustakysymyksiä ja heti niiden jälkeen tulevat rikollisuuteen ja väkivaltakokemuksiin liittyvät yleiset kysymykset, jotka ovat liitettävissä rikoslaisissa määritelyihin rikosnimikkeisiin. Kyselylomakkeessa vastaajat johdatetaan tähän teemaan seuraavalla johdantotekstillä:

Seuraavat kysymykset käsittelevät rikoksia ja väkivaltaisia tekoja, joiden kohteeksi nuoret voivat joskus joutua. Vastaa kysymyksiin valitsemalla sopivin vaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille merkitylle viivalle.

Kysymyksillä kartoitetaan seuraavien rikosten uhriksi joutumista: ryöstö, varkaus, vahingonteko, pahoinpitely, pahoinpitelyn yritys ja laiton uhkaus. Kyseiset rikosnimikkeet ja niitä vastaavat kysymykset on järjestetty taulukkoon 1.

Pahoinpitelyjen ja eräiden muiden kysymysten ohessa kysyttiin lisäksi väkivallan yhteydessä esiintynyttä herjaamista ja nimittelyä, jolloin saadaan tietoa mahdollisista väkivallan motiiveista. Pahoinpitelyä mittaavan kysymyksen jälkeen ne vastaajat, jotka olivat kokeneet pahoinpitelyjä, saivat vastattavakseen kysymyksen: ”Esiintyikö lyömisestä tai kimppuun käymisestä yhteydessä sinuun kohdistuvaa nimittelyä?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”ei esiintynyt nimittelyä; esiintyi ihonväriini

Taulukko 1. Omaisuusrikokset ja väkivalta rikossina: lapsiuhritutkimuksen kysymykset

Rikosnimike	Kysymys
Ryöstö	”Onko sinulta kukaan varastanut jotain viimeisten 12 kuukauden aikana käyttäen väkivaltaa?”
Varkaus	”Onko sinulta kukaan varastanut jotain viimeisten 12 kuukauden aikana ilman väkivaltaa?”
Vahingonteko	”Onko kukaan rikkonut tai pilannut joitain tavaroitasi tahallaan viimeisten 12 kuukauden aikana?”
Pahoinpitely	”Onko kukaan lyönyt sinua tai käynyt kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana? Tässä voit mainita sellaisetkin teot, jotka tapahtuivat edellä mahdollisesti kuvaamiesi väkivaltaisten ryöstöjen yhteydessä.”
Pahoinpitelyn yritys	”Onko kukaan viimeisten 12 kuukauden aikana aikonut tai alkanut hyökätä sinua kohden mutta jostain syystä ei kuitenkaan tehnyt sitä? Esimerkiksi joku auttoi sinua tai pääsit karkuun.”
Laiton uhkaus	”Edellä mahdollisesti mainitsemiesi tekojen lisäksi, onko kukaan pelkästään uhannut lyövänsä sinua tai käyvänsä kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana?”

tai ulkomaalaistaustaani viitaten; esiintyi uskontoon viitaten; esiintyi vammoihini tai sairauksiini viitaten; esiintyi seksuaalisuuteeni viitaten; esiintyi muiden syiden perusteella.”

Lasten ja nuorten perhepiirissään kokemaa väkivaltaa tarkasteltiin lapsiuhritutkimuksessa kahdella tapaa. Yhtäältä kysyttiin lapsen perheessään näkemää väkivaltaa, jolloin tarkasteltiin tilanteita, joissa lapsi oli nähnyt joko äitiinsä, isäänsä tai sisarukseensa kohdistuvaa väkivaltaa. Väkivallan näkemistä mitattiin norjalaisen sosiaalitutkimuslaitoksen (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA) kehittämän kysymyssarjan avulla (Mossige & Stefansen 2007). Kysymyksiin johdatettiin seuraavalla saatteella:

Edellä on kysytty väkivallantekoja, jotka ovat tapahtuneet sinulle. Aina ei kuitenkaan tarvitse itse olla uhrina todistaessaan väkivaltaa. Seuraavat kysymykset koskevat tilanteita, joissa sinä olet nähnyt jonkun toisen joutuvan väkivallan uhriksi. Muista, että tässä tarkoitetaan todellisia tapahtumia, joita olet nähnyt. Ei TV:ssä tai peleissä tapahtuneita juttuja eikä tapauksia, joista olet kuullut vain huhuja.

Osio muodostui kolmesta pääkysymysryhmästä, joissa kaikissa kysyttiin äitiin, isään tai sisaruksiin mahdollisesti viimeisten 12 kuukauden aikana kohdistunutta väkivaltaa eri muodoissa. Kaikki kolme osaa olivat samanlaisia. Mikäli vastaaja ilmoitti nähneensä tai kuulleensa jotain väkivaltaa, esitettiin hänelle tarkentavia kysymyksiä tapahtumista. Äitiä ja isää koskeva kysymys esitettiin lomakkeessa seuraavasti:

Oletko nähnyt tai kuullut, että äidillesi (isällesi) on tapahtunut jotakin seuraavista asioista kotonanne viimeisten 12 kuukauden aikana? Vastaa jokaiselle riville.

Häntä on nimitelty.
Häntä on pilkattu tai halvennettu.
Häntä on uhattu väkivallalla.
Häntä on tönäistytty tai ravisteltu väkivaltaisesti.
Häntä on tukistettu.
Häntä on lyöty avokämmenellä.
Häntä on lyöty nyrkillä.
Häntä on lyöty jollakin esineellä.
Hän on saanut selkäsauvan.
Häntä kohti on hyökätty veitsellä.
Häntä on uhattu ampuma-aseella

Toisaalta lapsiuhritutkimuksessa mitattiin lasten perheessään *kokemaa* väkivaltaa. Kokemuksia kysyttiin 14-kohtaisella kysymyksellä, joka perustuu suomalaiseen versioon (Sariola 1990) Murray Strausin Conflict Tactics Scales -mittarista (Straus 1979). Kysymykset muodostuvat alkuperäisen mittarin mukaisesti psykologisen aggression sekä

fyysisen väkivallan kysymyksistä. Psykologisen aggression kokonaisuus kuvastaa eritasoisia henkisen väkivallan muotoja ja fyysisen väkivallan kokonaisuus kuritusväkivaltaan usein liitettynä lievän fyysisen väkivallan muotoja sekä vakavan väkivallan muotoja. Käsitteenä molemmat kuuluvat lasten fyysisen ja psyykkisen kaltoinkohtelun (*maltreatment*) piiriin (ks. esim Straus & al. 1998).

Kysymyksiin johdatettiin saatteella:

Vanhemmilla ja lapsilla on monia erilaisia tapoja yrittää ratkaista välillään olevia erimielisyyksiä. Arvioi seuraavilla sivuilla olevilla luettelolla kuinka usein vanhempasi ovat käyttäneet mainittuja keinoja, kun teillä on ollut riitoja. Seuraavaksi kysymme kokemuksiasi sekä ennen 14 v:n ikääsi että viimeisten 12 kuukauden aikana. Vastaa jokaisella rivillä molempiin kohtiin. Onko äitisi riidellessänne...

Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta asiasta
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut tai loukannut muuten, ei kuitenkaan koskenut fyysisesti
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut suutuksissaan jotakin esinettä (esim. paiskonut ovia)
Uhannut väkivallalla
Tyrkännyt, töninyt tai ravistellut sinua vihaisesti
Tukistanut sinua
Läimäyttänyt sinua
Lyönyt sinua nyrkillä
Lyönyt sinua jollakin esineellä
Potkaissut tai potkinut sinua
Antanut sinulle piiskaa
Antanut kovan selkäsauvan
Uhannut veitsellä tai ampuma-aseella
Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta
Tehnyt jotain muuta väkivaltaista
Jos tehnyt jotain muuta väkivaltaista, niin mitä?”

Vastausvaihtoehdot ovat ”kyllä” ja ”ei”. Tässä artikkelissa analysoidaan vastauksia, jotka koskevat viimeisten 12 kuukauden aikana tapahtuneita tekoja.

Ikätovereiden välistä väkivaltaa ja kiusaamista mitattiin kolmen kysymyksen avulla, jotka sijoittuivat kyselylomakkeessa rikoskysymysten jälkeen ja joihin vastaajia johdatettiin seuraavan tekstin avulla:

Edellä on kysytty yleisesti väkivallanteoista. Myös sisarusten ja muiden ikätovereiden välillä voi tapahtua erilaisia väkivallantekoja. Seuraavat kysymykset koskevat VAIN sisarusten ja muiden lasten tai nuorten keskinäisiä väkivaltatapauksia. Näillä tapauksilla emme kuitenkaan tarkoita tilanteita, joissa kaverukset nujakoivat leikillään toistensa kanssa.

Ensimmäinen kysymys mittaa fyysisistä pahoinpitelyä ja on siten verrannollinen yleisen pahoinpitelykysymyksen kanssa. Kaksi muuta kysymystä mittaavat ikätovereiden välistä kiusaamista. Kysymysten tarkka muotoilu käy ilmi taulukosta 2

Taulukko 2. Ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen: lapsiuhritutkimuksen kysymykset

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
Ikätovereiden välinen pahoinpitely	Onko siskosi, veljesi tai joku ikätoverisi lyönyt sinua tai käynyt sinun kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana?
Ikätovereiden taholta tuleva, fyysisesti väkivaltainen kiusaaminen	Edellä mainittujen tekojen lisäksi, onko sisarukseksi tai joku ikätoverisi kiusannut sinua viimeisten 12 kuukauden aikana ajamalla sinua takaa, tarttumalla sinun hiuksiisi tai vaatteisiisi tai pakottamalla sinut tekemään jotain, mitä et haluaisi tehdä?
Ikätovereiden taholta tuleva, psyykkisesti väkivaltainen kiusaaminen	Edellä mainitun kiusaamisen lisäksi, onko siskosi, veljesi tai joku ikätoverisi haukkunut sinua, sanonut sinulle ilkeyksiä tai sanonut, ettei halua olla kanssasi viimeisten 12 kuukauden aikana niin, että sinulle tuli todella paha mieli tai pelkäsit?

Lapsiuhritutkimuksessa mitattiin sähköisten viestinten kautta tapahtuvaa väkivaltaa kysymyksillä, jotka perustuvat norjalaisen sosiaalitutkimuslaitoksen (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA) kehittämään kysymyssarjaan (Mossige & Stefansen 2007). Tuossa kysymyssarjassa on kolme aihepiiriltään poikkeavaa osiota, jotka koskevat kiusaamista ja häirintää matkapuhelimilla ja Internetissä, seksuaalista häirintää ja ehdottelua Internetissä sekä seksuaalista hyväksikäyttöä, joka oli saanut alkunsa Internetin kautta. Tässä artikkelissa analysoitiin kysymyksiä ensimmäisestä osiosta, jotka kartoittavat lasten kokemuksia kiusaamisesta ja häirinnästä. Kysymysten muoto käy selville taulukosta 3.

Tulokset analysoidaan vertaamalla ryhmien välisiä prevalensseja ja testaamalla ryhmien välisen erojen tilastollista merkitsevyyttä χ^2 -testillä. Testien tulokset esitetään kuvioissa vakiintuneen käytännön mukaisesti tähtimerkeillä, joissa * = melkein merkitsevä, ** = merkitsevä ja *** = erittäin merkitsevä (Manninen & Ylen 2002, 68). Aineiston koko ei riittänyt siihen, että vastaajien sukupuoli tai ikäryhmä olisi voitu ryhmien välisissä vertailuissa vakioida.

Taulukko 3. Sähköisten viestinten kautta tapahtuva häirintä ja kiusaaminen: lapsiuhritutkimuksen kysymykset

Sähköisen häirinnän muoto	Kysymys
Kiusaaminen tekstiviestillä	Joku on kiusannut tai haukkunut sinua tekstiviestillä
Uhkaaminen tekstiviestillä	Joku on lähettänyt sinulle puhelimella uhkailevia viestejä
Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä	Joku on lähettänyt sinulle puhelimella seksuaalisesti häiritseviä viestejä
Huhujen levittäminen Internetissä	Joku on levittänyt sinusta huhuja tai kirjoittanut sinusta paha Internetissä

Tulokset

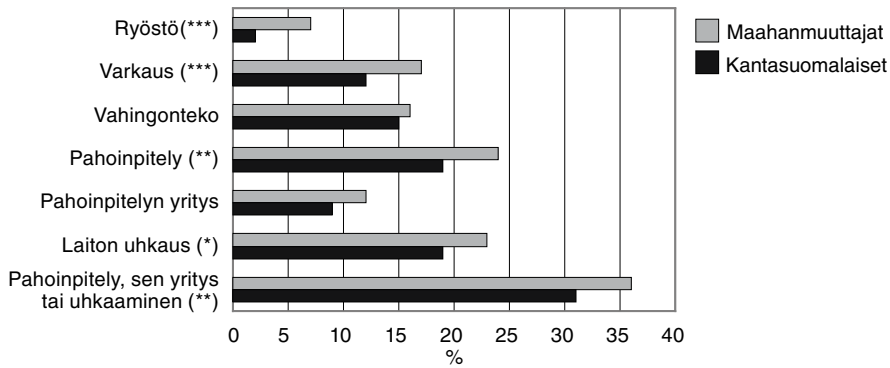
Rikosten uhriksi joutuminen

Aloitetaan tulosten tarkastelu vertaamalla ryhmien välisiä eroja tavanomaisten omaisuus- ja väkivaltarikosten kohdalla. Kuvioista 1 havaitsemme, että maahanmuuttajataustaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuu kaikkia tarkasteltavana olevia rikoksia useammin kuin vertailuryhmään. Ero ei ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä vahingontekojen eikä pahoinpitelyn yritysten kohdalla. Selvimmin erot tulevat esiin ryöstöissä, varkauksissa ja pahoinpitelyissä.

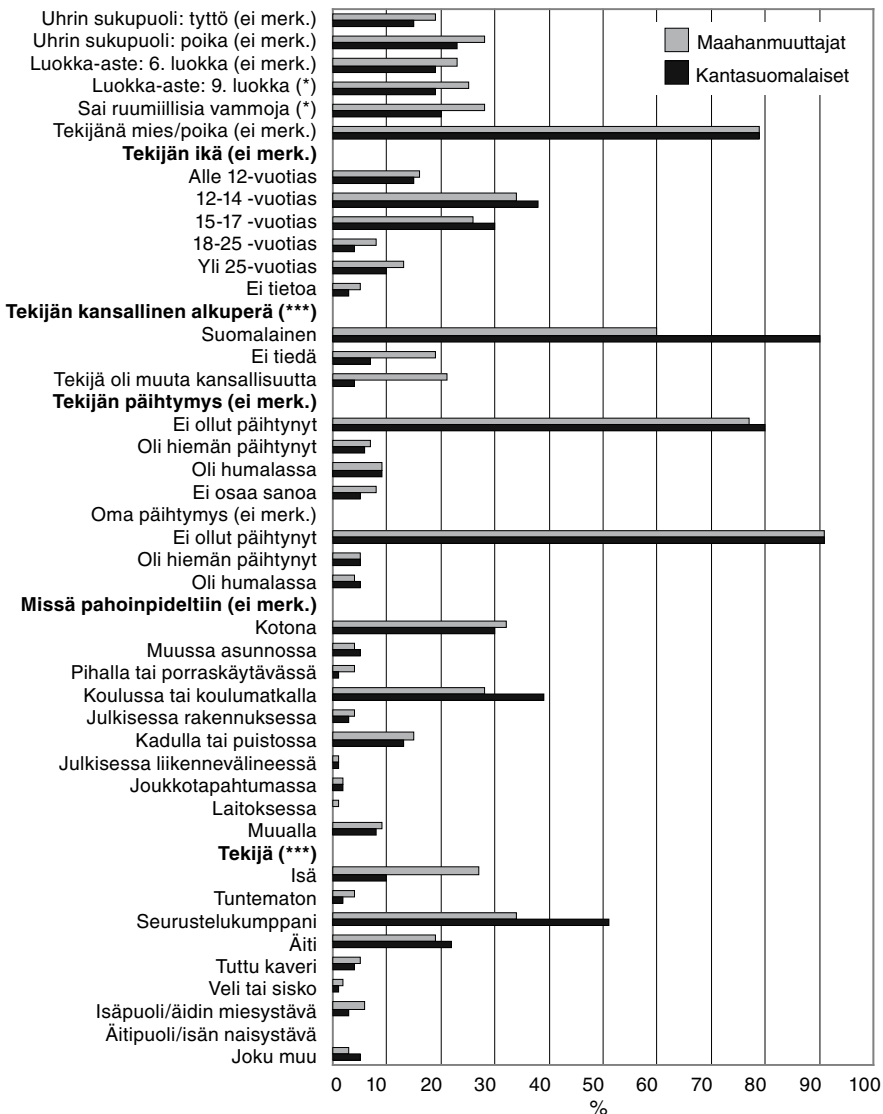
Pahoinpitelyrikosten piirteitä ja olosuhteita

Pahoinpitelyä voidaan pitää väkivaltarikoksen perustyyppinä siinä mielessä, että sen ”alle” kirjataan rikosoikeusjärjestelmässämme valtaosa väkivaltarikoksista. Seuraavassa kuviossa (kuvio 2) on tarkasteltu niitä vastaajia, joita on lyöty tai joiden kimppuun on käyty viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Kuviossa vertaillaan molempien ryhmien osalta teon piirteitä (tai jos niitä on ollut useampia, viimeisimmän teon), olosuhteita ja tekijöitä. Näin voimme vertailla hiukan tarkemmin tarkasteltavana olevien ryhmien väkivaltakokemuksia.

Kuvioista havaitsemme, että ryhmät eroavat jonkin verran toisistaan. Ensinnäkin, ruumiillisia vammoja saaneiden osuus oli maahanmuuttajalasten ryhmässä suurempi kuin vertailuryhmässä. Toiseksi, tuntemattomien tekijöiden osuus niissä pahoinpitelyissä, jotka ovat kohdistuneet maahanmuuttajalapsiin, on selvästi suurempi kuin

Kuvio 1. Viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten ryhmissä

Kuvio 2. Pahoinpitelytapauksen taustatekijöitä (%) maahanmuuttajataustaisiin (n=148) ja kantasuomalaisiin (n=2361) kohdistuneissa pahoinpitelytapauksissa

vertailuryhmässä. Nämä havainnot viittaavat siihen, että osa maahanmuuttajalapsiin ja -nuoriin kohdistuvasta väkivallasta olisi sellaista, jossa väkivallan uhri on valittu näkyvän ulkomaalaistaustansa vuoksi.

Lisäksi näyttää siltä, että havainto maahanmuuttajalasten ja -nuorten muita yleisemmistä pahoinpitelykokemuksista koskee molempia sukupuolia ja ikäryhmiä. Maahanmuuttajaryhmän pienestä koosta johtuen tilastollisesti merkitseviä eroja ei kuitenkaan voida havaita näissä sukupuoli- ja ikävakioiduissa tarkasteluissa (poikkeuksena 9. luokan oppilaat).

Jos tarkastelemme uhrien pahoinpitelyrikosten yhteydessä havaitsemia nimittelyjä ja herjaamisia, kuvamme mahdollisen rasistisen väkivallan yleisyydestä tarkentuu. Kuviossa 3 on esitetty herjauksen yleisyydet molemmissa ryhmissä erikseen. Näyttää siltä, että rasistinen nimittely on varsin yleistä maahanmuuttajalasten ja -nuorten kokemissa pahoinpitelytapauksissa: lähes kolmannes pahoinpitelyitä kokeneista ja tähän kysymykseen vastanneista ilmoitti havainneensa sellaista esiintyneen. Tämä havainto vahvistaa oletuksen siitä, että verrattain suureen osaan maahanmuuttajalasten ja -nuorten kokemasta kodin ulkopuolisesta väkivallasta liittyy kokemuksia rasismista.

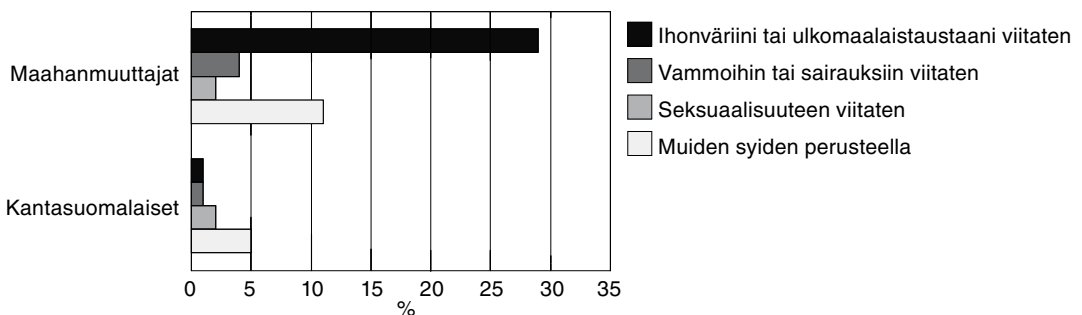
Kotona tapahtuneiden pahoinpitelyjen osuus oli maahanmuuttajalasten ja -nuorten ryhmässä vähintään samalla tasolla kuin vertailuryhmässäkin. Tulos on oletettava, sillä maahanmuuttajalasten haavoittuvuus suhteessa vanhempiin ei eroa kantaväestön lapsista. Sen sijaan koulussa ja yliapäätään toveripiirissä tapahtuneita pahoinpitelyjä oli maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten ryhmässä vähemmän kuin vertailuryhmässä.

Näiden havaintojen perusteella syntyy kuva, että maahanmuuttajalapsiin ja -nuoriin kohdistuva väkivalta on jossain määrin kaksijakoisempaa kuin kantasuomalaisiin lapsiin kohdistuva: väkivalta näyttää tulevan joko kokonaan tuntemattomien taholta tai omasta perhepiiristä. Tuntemattomien taholta tulevaan väkivaltaan liittyy usein kokemuksia rasismista. Vastaavasti kaveripiirissä tapahtuva väkivalta näyttää olevan maahanmuuttajataustaisten lasten piirissä harvinaisempaa kuin vertailuryhmässä. Seuraavassa tarkennetaan tätä havaintoa tarkastelemalla erikseen yhtäältä väkivallan näkemistä perheessä ja kuritusväkivaltaa ja toisaalta ikätovereiden välistä väkivaltaa ja kiusaamista.

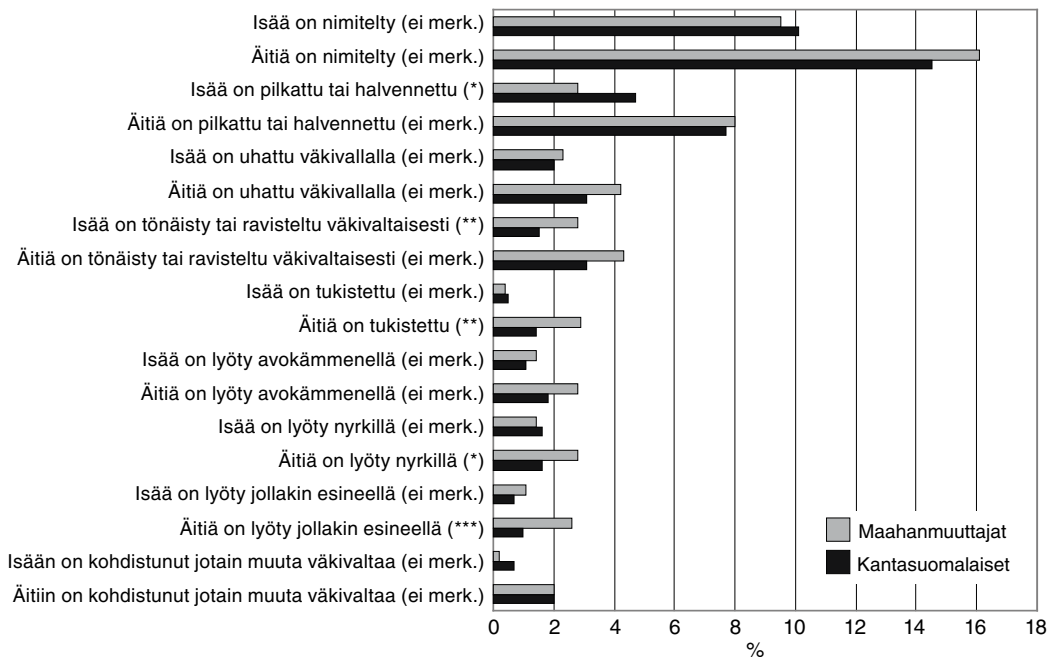
Väkivallan näkeminen ja kokeminen perheessä

Väkivallan näkemistä perheessä tarkastellaan tässä mittarilla, joka kuvaa sellaista väkivaltaa, joka on kohdistunut lapsen tai nuoren äitiin tai isään. Mittarissa käytetään asteikkoa, joka lähtee psyykkisestä väkivallasta ja etenee kohti vakavia fyysisen väkivallan muotoja. Väkivallan tekijänä näissä tilanteissa on yleensä lapsen isä, äiti tai näiden seurustelukumppani. Tulokset osoittavat (kuviokuva 4), että mittarin asteikon alkupäässä ei näy olevan tilastollisesti merkitseviä eroja vertailtavien ryhmien välillä. Kuitenkin siirryttäessä asteikolla vakavan fyysisen väkivallan puolelle etenkin maahanmuuttajalasten äiteihin kohdistuu merkittävästi enemmän väkivaltaa kuin vertailuryhmän äiteihin. Toisaalta esimerkiksi isän halventaminen näyttää olevan maahanmuuttajaperheissä harvinaisempaa kuin vertailuryhmän perheissä.

Lapset voivat joutua omassa perheessään joko vanhempansa, tämän seurustelukumppanin tai

Kuvio 3. Pahoinpitelyjen yhteydessä esiintynyt nimittely (%) maahanmuuttajataustaisiin ja kantasuomalaisiin kohdistuneissa pahoinpitelytapauksissa

Kuvio 4. Isään ja äitiin kohdistuneen väkivallan näkemisen osuudet (%) vastaajista maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten ryhmissä

sisarustensa taholta tulevien väkivaltaisten tekojen uhriksi. Tässä tarkastellaan äitien ja isien lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa, jota usein perustellaan kasvatuksellisin näkökohdin. Tässä käytetty mittari ei kuitenkaan ota kantaa tekojen motiiveihin. Tässäkin tapauksessa, kuten edellä, mittari lähtee psyykkisistä väkivallan muodoista kohden yhä vakavampia ja fyysisiä väkivallan muotoja. Tuloksena saamme (kuvio 5), että lievimpiä psyykkisen väkivallan muotoja lukuun ottamatta maahanmuuttajataustaisiin lapsiin kohdistuu enemmän äidin ja isän taholta tulevaa väkivaltaa kuin vertailuryhmässä.

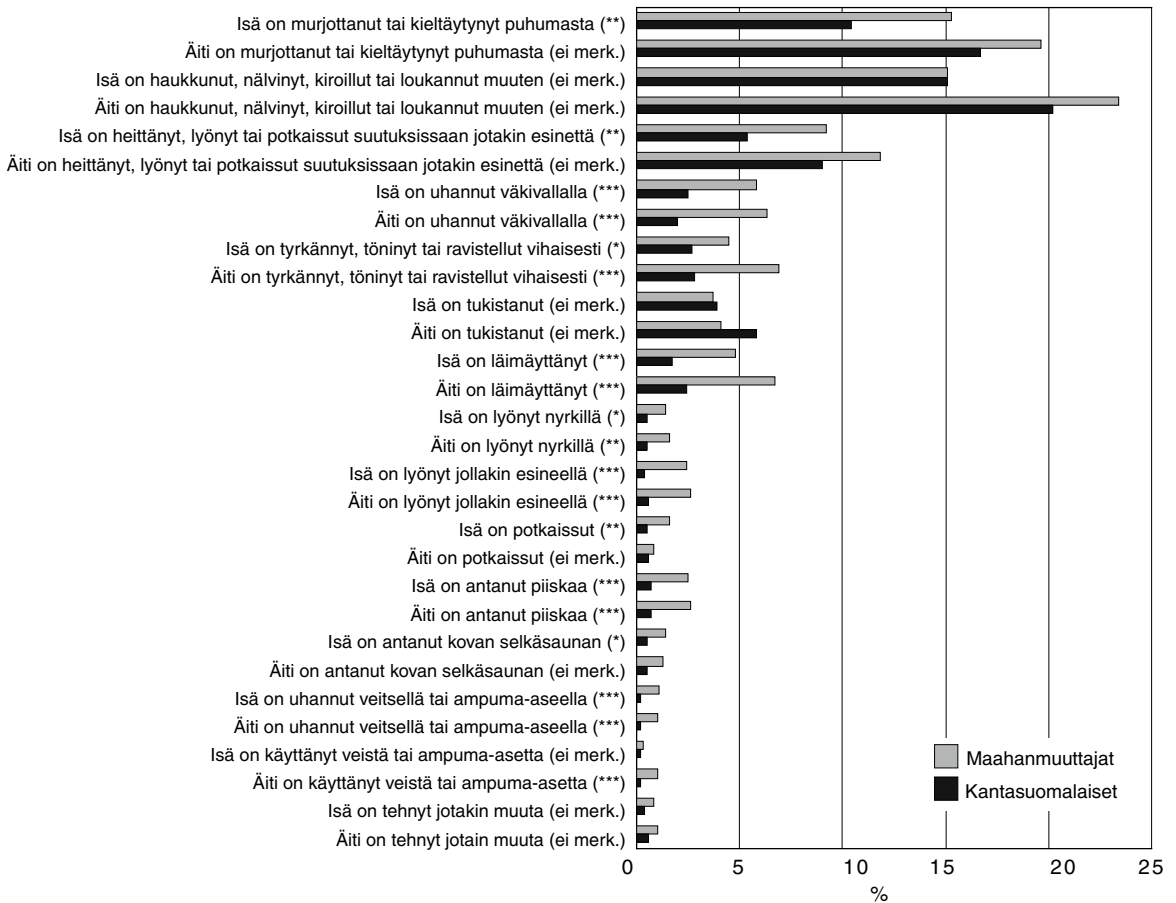
Ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen

Lapsiuhritutkimuksessa mitataan ikätovereiden keskinäistä väkivaltaa erikseen, omilla mittareillaan. Ajatuksena on, että yleinen pahoinpitelyä kuvaava mittari saattaa olla liian karkea tavoittamaan kaverisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Aiemmat analyysimme ovat vahvistaneet sen David Finkelhorin oletuksen, että erityisesti ikätovereiden välistä väkivaltaa ja kiusaamista kartoittavat kysymykset todellakin nostavat esiin sellaista lap-

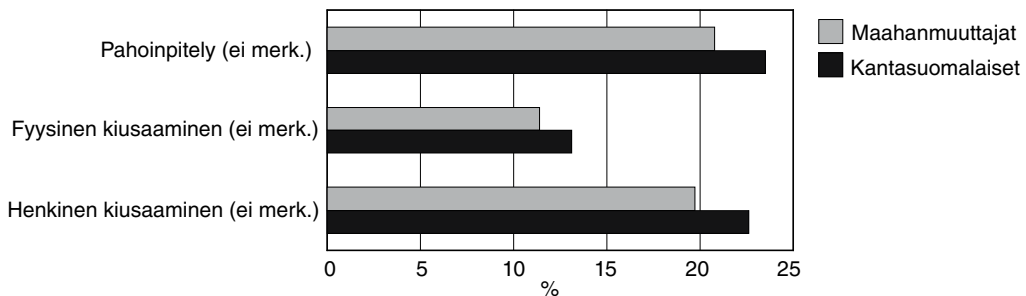
siin kohdistuvaa väkivaltaa, joka yleisillä pahoinpitelymittareilla jää tavoittamatta (Ellonen & al. 2008, 52–56).

Tulokset osoittavat (kuvio 6), että itse asiassa kaikki ikätovereiden välisen väkivallan ja kiusaamisen mittarin osiot viittaavat keskimääräistä alhaisempaan väkivaltaan maahanmuuttajien ryhmässä, vaikka on sanottava, että tilastollisesti merkitseviä erot eivät ole.

Kuinka yleisiä sitten ovat rasistiset herjaamiset ikätovereiden välisissä pahoinpitely- ja kiusaamistilanteissa? Ikätovereiden välisten pahoinpitelyjen yhteydessä rasistisia herjaamisia ilmoitti 7,6 prosenttia vastaajista, mikä on selvästi vähemmän kuin luku, joka havaittiin yleisten pahoinpitelykysymysten kohdalla. Fyysisesti väkivaltaisen kiusaamisen kohdalla vastaava luku on 12,1 prosenttia ja henkisen väkivallan kohdalla 16,6 prosenttia. Havainto on siis se, että ikätovereiden keskinäisissä väkivaltatilanteissa tietoista rasismia esiintyy selvästi vähemmän kuin yleisissä pahoinpitelytilanteissa, mutta rasististen herjausten osuus kasvaa siirryttäessä fyysisestä henkiseen väkivaltaan.

Kuvio 5. Kokemukset isän ja äidin tekemästä väkivallasta (%) maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten ryhmissä

Kuvio 6. Kokemukset ikätoverien välisestä väkivallasta (%) maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten ryhmissä

Internetissä ja matkapuhelimilla kiusaaminen ja uhkaaminen

Lapset ja nuoret viettävät nykyisin paljon aikaansa kommunikoimalla Internetin ja matkapuhelinten avulla. Siten on tarpeen tarkastella myös näiden viestinten välityksellä tapahtuvaa väkivaltaa. Näitä kiusaamisen ja häirinnän muotoja koskevat tulokset on koottu kuvioon 7. Tuloksista näemme, että matkapuhelimilla tapahtuva kiusaaminen, uhkaaminen ja seksuaalinen häirintä ovat yleisempiä kokemuksia maahanmuuttajalasten kuin vertailuryhmän keskuudessa.

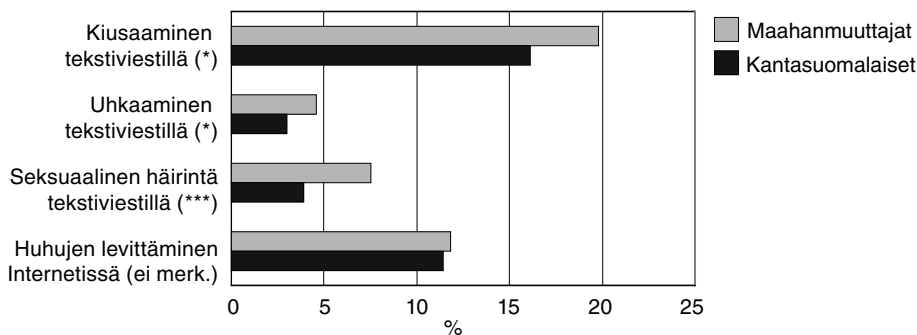
Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut vertailla maahanmuuttajataustaisiin ja muihin lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa. Tutkimuksen empiirisenä aineistona on ollut vuonna 2008 kerätty lapsiuhritutkimus, jonka otos edustaa mannersuomalaisia 12- ja 15-vuotiaita lapsia ja nuoria. Aineistosta erotettiin maahanmuuttajataustaisia koskeva ryhmä ja verrattiin sitä kantasuomalaisiin ryhmään. Maahanmuuttajataustaiseksi määriteltiin lapset, jotka olivat syntyneet tai joiden vanhemmista ainakin toinen oli syntynyt Suomen, Länsi-Euroopan tai Pohjois-Amerikan ulkopuolella. Tutkimukseen sisällytettiin tärkeimmät lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan muodot seksuaalista väkivaltaa lukuun ottamatta.

Tulokset voidaan tiivistää seuraavasti. Ensinnäkin, *maahanmuuttajalapsiin ja -nuoriin kohdistuu kaikkia tarkasteltavana olleita rikoksia enemmän*

kuin vertailuryhmään. Ero on erityisen selvä ryöstöjen ja varkauksien kohdalla mutta tilastollisesti merkitsevä myös pahoinpitelyjen ja uhkausten kohdalla. Kun tarkasteltiin lähemmin pahoinpitelyn uhriksi joutuneita, havaittiin, että maahanmuuttajataustaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta on vakavampaa kuin muihin lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta ja että tekijänä ovat useammin tuntemattomat kuin vertailuryhmässä. Nämä seikat viittaavat siihen, että ainakin osa maahanmuuttajalapsiin ja -nuoriin kohdistuvasta väkivallasta on sellaista, jonka taustalla on muukalaisvihamielisyys ja rasismi. Havaintoa vahvistaa se seikka, että rasistisiin motiiveihin viittaavia havaintoja raportoitiin lähes kolmannes niistä maahanmuuttajataustaisista vastaajista, jotka olivat joutuneet pahoinpitelyn uhriksi.

Täytyy huomata, että kysymyksellä ei välttämättä tavoitettu kaikkia niitä pahoinpitelytilanteita, jotka lapsi tai nuori on kokenut rasistiseksi, mutta joiden yhteydessä häntä ei ole varsinaisesti nimitelty – jos hänet on esimerkiksi valittu pahoinpitelyn uhriksi valtaväestön joukosta ainoana ulkomaalaistaustaisena henkilönä tai jos pahoinpitelijät ovat aikaisemmin nimitelleet häntä. Todellisuudessa rasistista väkivaltaa kokeneiden osuus voi siis olla suurempi. Toisaalta kysymykset rasistisista kokemuksista ylipäättään voivat olla lapsille ja nuorille vaikeita vastata. Rasismin kokemukset voivat olla kipeitä, ja yhtenä keinona tästä selviytymiseen voi olla niiden unohtaminen tai kieltäminen. Myös muiden lasten kokemat rasistiset herjaukset ja syrjintä voivat loukata maahanmuuttajataustaista lasta, vaikka hän

Kuvio 7. Kokemukset matkapuhelimilla ja Internetissä tapahtuvasta kiusaamisesta, uhkailuista ja häirinnästä (%) maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisien ryhmässä

ei henkilökohtaisesti tällaista kokisikaan. (Rastas 2004.) Näistä metodologisista ongelmista huolimatta aineiston avulla on mahdollista tehdä vertailua sen suhteen, kuinka suuri osa vastaajista on kokenut rasistista herjaamista pahoinpitelytilanteissa yleensä sekä tarkemmin ikätovereiden välisissä pahoinpitely- ja kiusaamistilanteissa, sillä kysymysten muotoilut rasismien kokemuksista ovat identtisiä.

Toiseksi näytti siltä, että osa maahanmuuttajalapsiin kohdistuvasta väkivallasta selittyy perheväkivallan yleisyydellä tässä ryhmässä. Tulokset nimittäin osoittivat, että *maahanmuuttajalapsiin kohdistuu enemmän äidin ja isän taholta tulevaa väkivaltaa kuin vertailuryhmässä*. Lisäksi havaittiin, että *maahanmuuttajalapsen ja -nuoren näkevät useammin äitiinsä kohdistuvaa väkivaltaa kuin vertailuryhmään kuuluvat lapset*. Tulokset viittaavat toisin sanoen siihen, että maahanmuuttajalasten ja -nuorten perheissä väkivalta on yleisempi ongelma kuin vertailuryhmässä. Tätä havaintoa voidaan koettaa selittää ainakin kahdesta näkökulmasta käsin. Ensinnäkin maahanmuuttajaperheet ovat monella tavalla heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa kuin keski-vertoperheet. Perheväkivallan taustalla ovat usein monenlaiset perhetilanteeseen paineita ja stressiä aiheuttavat tekijät, kuten työttömyys, taloudellinen epävarmuus taikka sosiaalinen eristyisyys (esim. Rodriguez & Richardson 2007). Toiseksi kulttuuriset tekijät, jotka liittyvät sukupuolten välisiin suhteisiin ja lasten kasvatuskäytäntöihin saattavat selittää maahanmuuttajalasten perheväkivaltakokemuksia. Niin sanottu kunniaväkivalta, jota tulisi kylläkin nimittää häpeäväkivalaksi, koska sillä pyritään välttämään suvulle koituvaa häpeää eikä lisäämään kunniaa entisestään, on eräs mahdollinen syy väkivallan yleisyyteen maahanmuuttajaperheissä. Häpeäväkivaltaa koskevaa empiiristä tutkimusta tarvittaisiin ehdottomasti lisää, jotta osaisimme sanoa tästä ilmiöstä enemmän. Kuritusväkivallan osalta täytyy muistaa, että Suomi on edelleen yksi niistä harvoista maista, joissa kaikenlainen kuritusväkivalta, siis myös kotona tapahtuva ruumiillinen kurittaminen, on lailla kielletty. Vuoden 2009 maaliskuussa tällaisia maita oli kaikkiaan 24, joista 16:ssa ruumiillisen kurituksen kieltävä lainsäädäntö oli astunut voimaan vuonna 2000 tai sen jälkeen (Global Initiative... 2009; ks. myös Newell 2002). Suomessa lasten ruumiillinen kuritus kiellettiin vuoden 1984 alusta. Siten useimmat tutkimamme

maahanmuuttajalapsen tulevat maista, joissa lasten lyöminen on edelleen sallittua. Vaikka lasten ruumiillisen kurituksen hyväksyvät asenteet ovat vähentyneet meillä ja muualla, luultavasti tulemme kohtaamaan tähän kysymykseen liittyviä konflikteja vielä pitkään.

Kolmas päähavaintomme oli, että *lasten ja nuorten keskinäinen väkivalta ja kiusaaminen eivät poikenneet tarkastelemiemme ryhmien välillä*. Lisäksi rasistiset motiivit näyttivät olevan ikätovereiden välisessä väkivallassa harvinaisempia kuin vieraiden taholta tulevassa väkivallassa. Tätä havaintoa voidaan pitää siinä mielessä merkittävänä, että se saattaa kertoa maahanmuuttajanuorten entistä paremmasta integroitumisesta kantaväestöön. Tätä oletusta tukevat myös ne nuorisotutkimukset, joiden mukaan selvästi suurin osa maahanmuuttajataustaisista nuorista kertoo omaavansa kattavan ja tiiviin ystäväverkoston nimenomaan kantaväestön nuorten kanssa, ja samalla maahanmuuttajayhteisöjen merkitys nuorten keskuudessa on vähentynyt (Harinen & Niemelä 2005; ks. myös Pyykkönen 2003). Samaisessa tutkimuksessa tuli myös esiin, miten maahanmuuttajanuoret raportoivat odotettua vähemmän väkivaltaan liittyviä uhrikokemuksia ja suurin osa kokemuksista nuorten naisten kohdalla tapahtuu juuri kotona. Nuoret miehet puolestaan raportoivat uhrikokemuksia pääasiassa julkisilla paikoilla. (Harinen & Niemelä 2005.) Tutkijat pitävät tulosta yllättävänä ja ristiriitaisena suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin, joissa on korostettu juuri rasismien yleisyyttä maahanmuuttajanuorten elämässä (ks. esim. Rastas 2002; Keskisalo 2003), ja hakevat selitystä kyselytutkimusten metodologisista pulmista. Itse näkisimme kuitenkin niin, että oman tutkimuksemme tulos vahvistaa Päivi Harisen ja Heli Niemelän tulosta. Väkivallaksi kärjistyvää ja avointa rasismia esiintyy lähinnä sellaisissa julkisilla paikoilla tapahtuvissa tilanteissa, joissa uhri ja tekijä ovat toisilleen tuntemattomia.

Kuten artikkelimme alussa totesimme, maahanmuuttajataustaisia lapsia koskevaa kvantitatiivista väkivaltatutkimusta on maassamme tehty toistaiseksi kovin niukalti. Toivomme, että tämä tutkimus osaltaan avaa aiheita koskevaa keskustelua. Lisäksi näkökulma väkivaltaan tuntuu olevan melko yksipuolisesti sellainen, jossa väkivallan tekijän oletetaan olevan kantaväestöön kuuluva, maahanmuuttajaan ideologisista syistä vihamielisesti suhtautuva henkilö. Maahanmuuttajia koskeva väkivaltakeskustelu on ollut mel-

ko rasismipainotteista. Havaintojemme mukaan rasismi on selvästi yksi osa maahanmuuttajalapsiin ja -nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa mutta sitenkin vain yksi osa. Kansainväliset ja kotimaiset tutkimukset ovat kiistatta osoittaneet, että lasten

ja nuorten kohtaama väkivalta tapahtuu ennen muuta kodeissa ja kouluissa, lasten tyypillisissä elinympäristöissä. Siksi meidän tulisi muistaa tarkastella maahanmuuttajalasten kokemaa väkivaltaa myös näissä konteksteissa.

KIRJALLISUUS

- Alitolppa-Niitamo, Anne: Lastenkasvatusko kumpastuskivi monikulttuurisissa liitoissa. Teoksessa: Heikkilä, Elli (toim.): Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Vuoden 2005 seminaariraportti. Web reports 11. Siirtolaisinstituutti, 2005
- Dixon, Louise & Hamilton-Giachritsis, Catherine & Browne, Kevin & Ostapuk, Eugene: The Co-occurrence of Child and Intimate Partner Maltreatment in the Family: Characteristics of the Violent Perpetrators. *Journal of Family Violence* 22 (2007): 675–689
- Ellonen, Noora & Käriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2008 [http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/raportteja71_lapsiuhrit/\\$file/raportteja71_lapsiuhrit.pdf](http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/raportteja71_lapsiuhrit/$file/raportteja71_lapsiuhrit.pdf)
- Ellonen, Noora & Sariola, Heikki: Väkivallan näkeminen perheessä. Teoksessa: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Raportteja 71 / Tutkimustiedonantoja. Tampere, Helsinki: Poliisiammattikorkeakoulu, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2008
- Eskonen, Inkeri: Perheväkivalta lasten kertomana. *Acta Universitatis Tamperensis* 1107. Tampere: Tampereen yliopisto, 2005
- EU-MIDIS at a glance: Introduction to the FRA's EU-wide discrimination survey. European Union Agency for Fundamental Rights, EU-MIDIS 20/2009. Luettavissa [www-osoitteessa: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm](http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm)
- Ferrari, A.M.: The Impact of a Culture Upon Child Rearing Practices and Definitions of Maltreatment. *Child Abuse and Neglect* 26 (2002): 793–813
- Finkelhor, David: *Childhood Victimization. Violence, Crime, and Abuse in the Lives of Young People.* Oxford, New York: Oxford University Press, 2008
- Finkelhor, David & Ormrod, Richard & Turner, Heather & Hamby, Sherry: The Victimization of Children and Youth: A Comprehensive, National Survey. *Child Maltreatment* 10 (2005): 1, 5–25
- Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children: Luettavissa [www-osoitteessa: http://www.endcorporalpunishment.org/index.html](http://www.endcorporalpunishment.org/index.html), 2009
- Gracia, Enrique & Herrero, Juan: Is It Considered Violence? The Acceptability of Physical Punishment of Children in Europe. *Journal of Marriage & Family* 70 (2008): 1, 210–217
- Harinen, Päivi & Niemelä, Heli: Nuorten maahanmuuttajien elämää ja kokemuksia. Teoksessa: Seppo Paananen (toim.): *Maahanmuuttajien elämää Suomessa.* Helsinki: Tilastokeskus, 2005
- Hautamäki, Airi: Kiintymyssuhdeteoria - teoria yksilön kiinnittymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa: Sinkkonen, Jari & Kallad, Mirjam (toim.): *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen.* Helsinki: WSOY, 2002
- Heikkilä, Elli (toim.): Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Vuoden 2005 seminaariraportti. Web reports 11. Siirtolaisinstituutti, 2005
- Hinkkanen, Ville: Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tutkimus rangaistuskäytännöstä ja seksuaalirikosten uusimisesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 92. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2009
- Honkasalo, Veronika: Voiko jäsenyyttä valita? Nuorten maahanmuuttajien tulkintoja suomalaisuudesta ja rasismista. Teoksessa: Harinen, Päivi (toim.): *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa.* Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 38. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2003
- Honkatukia, Päivi. Väkivalta maahanmuuttajien kokemana ja kertomana. Teoksessa: Seppo Paananen (toim.): *Maahanmuuttajien elämää Suomessa.* Helsinki: Tilastokeskus, 2005a
- Honkatukia, Päivi: Maahanmuuttajat väkivallan uhreina. Teoksessa Reino Siren & Päivi Honkatukia (toim.) *Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista.* Julkaisuja 216. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2005b
- Jaakkola, Magdalena: Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Tutkimuksia 2009/1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2009
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina: Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus, 2002
- Joronen, Mikko: Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2007. Poliisiammattikorke-

- koulun raportteja 72. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2008
- Keskisalo, Anne-Mari: Suomalais- ja maahanmuuttajanuorten vuorovaikutusta joensuulaisen koulun arjessa. Teoksessa: Harinen, Päivi (toim.): Kampailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 38. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2003
- Laapio, Marja-Liisa: Poliisi ja perheväkivalta. Tutkimuksia 24. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2005
- Lau, A.S. & Huang M. & Garland A.F. & McCabe, K.M. & Yeh, M. & Hough, R.L.: Racial Variation in Self-Labeled Child Abuse and Associated Internalizing Symptoms Among Adolescents Who Are High Risk. *Child Maltreatment* 11 (2006): 2, 168–181
- Levésque, S. & Clément, M. & Chamberland, C.: Factors Associated with Co-occurrence of Spousal and Parent Violence: Quebec Population Study. *Journal of Family Violence* 22 (2007): 661–674
- Manninen, Pentti & Ylen, Matti: Tilastollisen päätelyn käytäntö. Tilastotiedettä soveltajille. Tampere: TI-Tutkimuspalvelu Oy, 2002
- Mossige, Svein & Stefansen, Kari.: Vold og overgrep mot barn og unge. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Rapport 20. Oslo: NOVA, 2007
- Newell, Peter: Global progress towards giving up the habit of hitting children. Teoksessa: Franklin, Bob (toim.): The new handbook of children's rights: comparative policy and practice. Routledge, 2002
- Paananen, Seppo (toim.): Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 2005
- Peutere, Laura: Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt rikosprosessissa. Raportteja 73/2008. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 2008
- Punamäki, Raija-Leena: Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa: Sinkkonen, Jari & Kallad, Mirjam (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 2002
- Pyykkönen, Miikka: Ristissä kaiken aikaa. Jäsenyydet nuorten maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Teoksessa: Harinen, Päivi (toim.): Kampailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2003
- Rastas, Anna: Katseilla merkityt, silminnähdyn erilaiset. Lasten ja nuorten kokemuksia rodullistavista katseista. *Nuorisotutkimus* 20 (2002): 3, 3–17
- Rastas, Anna: Miksi rasmin kokemuksista on niin vaikea puhua? Teoksessa: Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Gaudeamus, Helsinki, 2004
- Rodriguez, Christina M. & Richardson, Michael: Stress and Anger as Contextual Factors and Preexisting Cognitive Schemas: Predicting Parental Child Maltreatment Risk. *Child Maltreatment* 12 (2007): 4, 325–337
- Salmi, Venla: Helsingin nuoret rikosten tekijöinä. Tutkimustiedonantoja 73. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2007
- Salmivalli, Christine: Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. PS-Kustannus, 2003
- Salmivalli, Christine & Kaukiainen, A., & Voeten, M.: Anti-bullying intervention: implementation and outcome. *British Journal of Educational Psychology* 75 (2005): 465–487
- Sariola, Heikki & Uutela, Antti: The prevalence of child sexual abuse in Finland. *Child Abuse & Neglect* 18 (1994): 10, 827–835
- Sariola, Heikki: Lasten väkivalta ja seksuaalikokemukset. Julkaisu 85. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 1990
- Sariola, Heikki: Älä lyö lasta -kampanja muutti asenteita. *Haaste* (2007): 4, (7–11)
- Siren, Reino & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha & Aaltonen, Mikko: Suomalaisten kokema väkivalta 1980–2006. Tutkimustiedonantoja 74. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2007
- Straus, Murray: Measuring intrafamily conflict and violence. The Conflict Tactics Scales. *Journal of Marriage and the Family* 44 (1979), 75–88
- Straus, Murray A. & Field, Carolyn: Psychological aggression by American parents: National data on prevalence, chronicity and severity. *Journal of Marriage and the Family* 41 (2003): 75–88
- Straus, Murray A. & Hamby Sherry L. & Finkelhor Daniv & Moore, David W. & Runyan Desmond.: Identification of Child Maltreatment with the Parent-Child Conflict Tactics Scales: Development and Psychometric Data for a National Sample of American Parents. *Child Abuse and Neglect* 22 (1998): 249–270
- Tiilikainen, Marja & Martikainen, Tuomas: Yhteenveto ja keskustelu. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D46. Helsinki: Väestöliitto, 2007
- Tilastokeskus: Tilastopalvelu Statfin, saatavilla verkkoosoitteessa: http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/muutl/muutl_fi.asp. Luettu 25.9.2009
- Williams, Linda, M. & Herrera, Veronica, M.: Child Maltreatment and Adolescent Violence: Understanding Complex Connections. *Child Maltreatment* 12 (2007): 3, 203–207.

ENGLISH SUMMARY

Juha Kääriäinen & Noora Ellonen & Laura Peutere & Heikki Sariola: Children and young people as victims of violence: a comparison of immigrants and the native population in Finland (Lapset ja nuoret väkivallan uhreina: maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten vertailua)

This study compares children's and young people's experiences of violence in two different groups. The study group consists of children and young people who represent the major immigrant minorities in Finland (n=630), the reference group consists of native Finnish children and young people (n=12, 421). The empirical data were collected under the Finnish Child Victim Survey in 2008. The sample for that survey was representative of the age groups in the 6th and 9th grades of comprehensive school. Immigrant-background children were defined as those who had been born, or whose parent or parents had been borne outside of Finland, Western Europe and North America. The analyses discussed here comprised the main forms of violence experienced by children and young people with the exception of sexual violence.

The research yielded three main results. Firstly, immigrant children and young people fall victim to all forms of violent and property crime more often than children in the reference group. Violent attacks committed in public places by people not known to the victim involve racist elements more often than other forms of violence. Secondly, the results suggest that domestic violence in immigrant families is a more common problem than in the reference group. This observation may be explained by factors associated with the immigrants' social status as well as by cultural factors. Our third main discovery was that there were no marked differences between the two groups in the occurrence of violence and bullying between age peers. Furthermore, it seems that racist motives were less common in violent incidents between age peers than in the case of violent attacks by outsiders. This is a significant finding in that it may indicate that immigrant youths are becoming better integrated into the native population than previously assumed.

KEYWORDS

Keywords: victim, violence, immigrant, children